

BERGMAN İLE TARKOVSKY SİNEMALARININ "İNANÇ" VE "KURBAN" KAVRAMLARI DÜZLEMİNDE İLİŞKİSİ

"Tüm sanatlar elbette entelektüel bir altyapı gerektirir.
Ancak bence duyguya ve yüreğe en çok
hitap eden sanat dalı sinemadır."
Andrei Tarkovsky

ÖZET

Bu çalışmada Ingmar Bergman'ın Through a Glass Darkly (Aynanın İçinden) filmini ve Andrei Tarkovsky'nin Offret (Kurban) filmini merkeze alarak iki yönetmenin filmlerinde yer alan inanç ve kurban kavramları bağlamında sinemasal anlatım araçları ile nasıl biçimlendirildikleri ve aralarındaki ilişkilerin biçim ve içerik düzleminde analizi yapılmıştır.

Anahtar sözcükler: Ingmar Bergman, Andrei Tarkovsky, Aynanın İçinden, Kurban, İnanç, Sinemasal Anlatım

THE RELATIONSHIP OF BERGMAN AND TARKOVSKY CINEMAS ON THE PLANE OF " BELIEF " AND " QURBAN " CONCEPTS

ABSTARCT

In this study, focusing on Ingmar Bergman's movie Through a Glass Darkly and Andrei Tarkovsky's Offret (The Sacrifice), how they were shaped by cinematic narrative tools in the context of the concepts of belief and sacrifice in the films of the two directors and the relations between them in terms of form and content analysis was made.

Keywords: Ingmar Bergman, Andrei Tarkovsky, Through a Glass Darkly, The Sacrifice, Belief, cinematic expression

GİRİŞ

Öncelikle bu yönetmenlerin sinemalarını anlayabilmek ve karşılaştırma yapabilmek için onların aile ilişkilerine ve yaşantılarına bakmamızda fayda var böylece onların bizlere aktardığı düşüncelerini daha berrak anlayabiliriz. Çünkü ele aldığımız yönetmenlerin aile yapıları, çocukluk ve gençlik yıllarında yaşadıkları, daha sonra filmlerine de yansıyacaktır.

YAŞAMLAR VE SİNEMAYA YANSITILAR

"İsveç'in dünya sinemasına kazandırdığı bir usta olan Ingmar Bergman, 14 Temmuz 1918 yılında Uppsala'da doğar. Sert bir Lutheryan papazın oğlu olarak sıkı disiplin altında yetiştirilir. Çocukluğunun sarsıcı deneyimleri tiyatro ve film yönetmeni olarak gerçekleştirdiği yapıtlarında belirgin bir rol oynar. Bergman daha sonraları ailesinin bu baskıcı tavrının nedenini anladığını yazmıştır: "Herkesin gözü papaz ailesinin üzerindedir. Onlar adeta bir tepsinin üzerindeymiş gibi yaşarlar. Papaz evinin kapısı cemaatine hep açık olmalıdır. Cemaatin eleştirisi ve yorumları bitmek bilmez. Annem ve babam, bu mantıksız baskının altında ezilen mükemmeliyetçi kişilerdi. Kendi içlerinde bastırmaya çalıştıkları özelliklerini iki oğulları da sürekli olarak yansıtıyordu." (Bergman 1990: 14) "Bergman, annesi Karin'e karşı duyduğu aşırı sevginin karşılığını bulamamış ve karşılıklı bir sevgi içinde sarmalanmak fırsatı ona hiçbir zaman verilmemiştir. Bergman, sık sık annesinin ilgisini çekmek için hasta numarası yapar, fakat annesinin hemşirelik eğitimi görmesi nedeniyle sahte hastalıklar çok çabuk anlaşılır ve herkesin önünde cezalandırılır." (Bergman 1990: 7-8) Bergman'ın annesi ile olan bu bağı filmlerinde de görüyoruz. Örneğin Yaban Çilekleri filminde Isak annesinin yanına geldiğinde annesini soğuk ve yalnız bir biçimde görürüz. Film boyunca da sürekli bir geçmiş ve aile bağlarına geri dönüş gerçekleşir. Herkesin önünde cezalandırılma olugusunu da yine filmlerinde görüyoruz. Örneğin Fanny ve Alexander filminde Alexander üvey babası tarafından evdeki herkesin gözü önünde poposundan kırbaçlanıyor. Yedinci Mühür'de de bar sahnesinde Jof herkesin içinde aşağılandığı bir duruma düşüyor. Utanç'ta ise Rosengberg'lar okulda askerler tarafından herkesin içinde cezalandırılmayı bekliyorlar. Annesinin ismi olan Karin ismini ise filmlerindeki karakterlerde sıkça görüyoruz. Bu karakterlerin kimisi kurgu iken kimisi doğrudan annesini yansıtır. İyi Niyetler (Ghita Nørby canlandırır) ve Özel İtiraf (Anita Björk canlandırır) filmlerinde annesini evlenmeden önceki soyadı olan Karin Åkerblom olarak görürüz. Söndagsbarn (Lena Endre canlandırır) ve In the Presence of a Clown (Pernilla August canlandırır) filmlerinde ise Karin Bergman olarak görürüz. Karin isminde bir karakterin bulunduğu diğer filmleri ve oyuncularını; Yedinci Mühür (Inga Landgré), Yaban Çilekleri (Gertrud Fridh), Bir Evlilikten Manzaralar (Lena Bergman), Çılgınlık ve Fısıltılar (Ingrid Thulin), Aynanın İçinden (Harriet Andersson), Kış Işığı (Gunnel Lindblom), Genç Kız Pınarı (Birgitta Pettersson), Saraband (Julia Dufvenius), Temas (Bibi Andersson), Bekleyen Kadınlar (Eva Dahlbeck)

"Andrei Tarkovski, 4 Nisan 1932'de Sovyet Rusya'nın Yuryevets bölgesinde doğdu. Şair ve çevirmen Arseny Tarkovski ile redaktör Maria Vishnyakova'nın çocuğu olan Andrey Tarkovski'nin çocukluğu Yuryevets şehrinde geçti. Arkadaşları tarafından hareketli ve popüler bir çocuk olarak nitelendiriliyordu. Tarkovski'nin babası 1937'de orduya katılmak üzere evden ayrıldı. Annesiyle birlikte yaşayan yaşamaya devam eden Tarkovski, 2. Dünya Savaşı'nın bitimine yakın Moskova'ya taşındı. Tarkovski burada piyano dersleri alıyor ve sanata ilgi duymaya başlıyordu. 1948 kışında verem olan Tarkovski, yönetmenlik yıllarında "başka şehre taşınma, tahliye, terk eden baba, hastane hayatı" gibi konuları filmlerinde kullanacaktır." (emoji.com.tr) Kurban filminde de Alexander'ın evini terk edip Maria'ya gitmesi, evini yakıp ailesinden vazgeçmesi terk eden baba figürü oluşturabilir. Stalker filminde de iz sürücünün, karısını ve çocuğunu bırakıp bölgeye gitmesi yine terk eden baba figürünü oluşturabilir. Ayrıca Stalker'da bölge, tahliye edilmiş bir alan göstergesi de oluşturabilir. "Andrei, zamanının çoğunu babasıyla birlikte Bach dinleyerek, dini resimlere dair kitapları karıştırarak, babasının şiirlerini ezberleyerek geçirmiştir. Arta kalan zamanlarında, büyükannesinin köydeki 'daça'sını ziyaret eden Andrey, ağaçlar ve tarlalardan ibaret pastoral manzaraları, belki farkında olmadan zihnine kazımıştır. Bu yüzden yönetmenin filmleri çocukluk hatıralarından kalma belirli nesneler ve olaylarla doludur; seramik süt sürahileri, dantelli perdeler, yağmur altında tutuşmuş bir ahır izleyen çocuklar gibi. Otobiyografik filmi Ayna'da büyükannesinin sözünü ettiğimiz tahta kulübesini yeniden kurar, hatta çocukluğundan hatırladığı manzarayı tekrar yaratabilmek için civar tarlalara kara buğday ektirip başak vermeleri için bir sene bekler." (Özgür Yaren, Doğulu bir bilge: Tarkovski) Tarkovsky'nin yarattığı şiirsel sinema için babasının etkilerini görebiliriz. Kurban filmi de Bach'ın Die großen Chorwerke ile başlayıp biter. Dini resimleri de yine sık sık görürüz. Dini resimlere dair kitabı ise yine Kurban filminde Alexander bakarken görürüz. Tarkovsky de Eisenstein da Japon şiir türü olan Haiku'lardan etkilenmiştir. "Japon Haiku'ları çoğunlukla 5-7-5 ölçülü üçlü kelime öbeklerinden oluşup kelimeler sütun halinde yan yana sıralanır. Haiku'nun vazgeçilmez bir unsuru da somutluğu ve halihazıra olan bağlantısıdır. Temel özellikleri olarak okuyanın kendi tecrübesiyle

tamamladığı bitmemiş, açık metin karakteri de gösterilebilir. Metinde her şey söylenmezken duygular nadiren isimlendirilir ve bunların şiirde yer alan somut şeyler ve bağlamdan çıkarılmaları lazım gelir." (tr.wikipedia.org) Eisenstein, Haiku'ları kurgu anlayışı olarak ele alırken Tarkovsky, Haiku'ları anlam zenginliği bakımından ele almıştır. Ayrıca "Tarkovsky, arkadaşı Shavkat Abdulsalmov'un ifadesine göre Japon filmlerini oldukça beğeniyordu. Filmlerdeki tüm karakterlerin kendilerine has özellikleri olmasından ve sıradan olayların bile büyük bir ustalıkla sinemaya aktarılmasından etkileniyordu." (emoji.com.tr) Kurban filminde de Alexander ve Küçük Adam Japon müziklerini dinler, ev yanarken bile radyodan japon müziği çalar.

TIYATRO BAĞLANTISI

"Bergman için tiyatro ve sinema, kurduğu düş dünyasını canlı kılabilcek bir araçtır. Kendisinden dört yaş küçük kız kardeşi Margareta'yla kukla gösterileri düzenlemek, projeksiyon makinesinden kısacık filmleri izlemek onun en büyük zevkidir." (Gürmen 2003: 31) Bunu da Fanny ve Alexander filminde birlikte projeksiyon makinesinden film izledikleri sahnede görüyoruz. Fanny ve Alexander, belki de Ingmar ve Margareta'dır. "Bergman, 1937'de Stockholm Üniversitesi'ne tarih ve edebiyat okumak üzere yazılır. Ancak kısa süre içinde sanat çevreleri ve özellikle genç tiyatro gruplarıyla ilişki kurarak tiyatro yönetmenliğiyle ilgilenmeye başlar." (Lefevre 1986: 10) "1944 yılında, henüz 26 yaşındayken, ülkesinin o güne dek gördüğü en genç yönetici olarak Helsingborg Tiyatrosu genel sanat yönetmenliği görevine getirilir." (Gürmen 2003: 31) Filmlerinde de tiyatroya değinimlerini sık sık görürüz. Yedinci Mühür'de tiyatrocunun bir aile, Aynanın İçinden'de Karin ve Minus'un babalarına oynadıkları tiyatro gösterisi, Persona'da Elisabet'in aktrisi olması, Fanny ve Alexander'da ailenin sahip olduğu tiyatro topluluğu vb. "Yönetmenin ailesiyle birlikte geçirdiği zor yıllar, yirmili yaşlarına yaklaşmışken babasının ona attığı bir tokatla sona erer. Bergman o günlere dair anılarından şöyle bahseder: "Ağabeyim intihar girişiminde bulunmuştu. Kız kardeşime ailenin itibarını kurtarmak adına zorla bir kürtaj yaptırıldı. Ben evden kaçtım. Annemle babam başı sonu olmayan yıpratıcı kriz içinde yaşadılar. Dramımız herkesin gözünün önünde, papaz evinin pırıl pırıl aydınlatılmış sahnesi üzerinde oynandı." (Bergman 1990: 156) Fanny ve Alexander filminde de yaşanan dramlar seyircilerin gözü önünde adeta bir tiyatro sahnesiymişcesine sergileniyor. Kurban filminde de evin içerisi adeta bir tiyatro sahnesiymişcesine oyuncuların konuşmaları ve hareketleri sergileniyor.

Tarkovsky 1976 yılında Moskova'da Hamlet oyununu sahneledi. Anatoly Solonitsyn, bu oyunda Hamlet'i canlandırdı ki bu aktör daha sonra yönetmenin birkaç filminde de yer aldı. (emoji.com.tr) (Andrei Rublev, Stalker, Solaris, Ayna)

Hamlet'in etkisini her iki yönetimde de görmek mümkün. Bergman'ın Fanny ve Alexander filminde Alexander sıkça hamlete göndermeler yaparken Tarkovsky'nin de Kurban filminde Alexander'ın küçük adama attığı nutukta geçirdiği "kelimeler kelimeler kelimeler" ile alıntılama ve gönderme yapar. Her iki yönetmen de filmlerinde bunu yapan karakteri 'Alexander' olarak geçirmesi Alexander'ın Yunanca 'halkın muhafızı' gibi bir anlamda kullanılıyor olması ile bir bağlantısı olabilir mi diye sorguluyor. Çünkü iki karakter de kendi aile halkını kendilerince güvende tutuyorlar. Ayrıca Kurban filminde Alexander'ın "Bunu kim yaptı" ve Maria'nın da "Küçük adam" diye cevapladığı sahne de Macbeth'ten alıntılanmıştır.

SİNEMATOGRAFI

"Bergman'ın gizemi öldürdüğü için renkten hoşlanmadığını, ışığa önem verdiğini ve ilk filmlerinden bazılarında karmaşık kamera hareketlerini denediğini görürüz. Fakat kendisi onu büyük bir yönetmen yapan yakın çekimlerinden, fondaki ses üzerine yaptığı çalışmalardan, iç ve dış mekanlarda çerçeve içinde oluşturduğu karmaşık kompozisyonlardan hiç bahsetmez." (Elsaesser 1995: 8)

"Tarkovski'nin bazı filmlerinde filmin renkleri değişir. Örneğin Stalker'da filmin büyük bir kısmı sepya olmasına karşın bir süre sonra film renkli hale gelir. Tarkovski'nin renkli filme karşı şüpheyle yaklaştığını da belirtmek gerekir bu noktada. O, insanların gündelik hayatta renkleri pek fark etmediklerini, bu nedenle sinemada renklerin belli bir durumu vurgulamak için kullanılması gerektiğini savunur. Filmin tamamının renkli olması seyircinin dikkatini toplamasına engel olur ona göre. Renkli filmleri, hareket eden fotoğraf ve resimlere benzeten Tarkovski, renklerin hayatı gerçekçi bir şekilde tasvir etmek için fazla güzel olduğunu düşünür." (emoji.com.tr) Kurban filminde de renkli başlayan film nükleer savaş ile rengini kaybeder ancak Alexander'ın Maria ile birlikteliğinden sonra her şey düzeline

renkler geri gelir. Tarkovsky, karakterlerini mekanla bütünleştirerek onları genel plandan tüm hareketleriyle gösteriyor. Mekanlarında ise zihinsel ve ruhsal meselelerin sorgulandığı yerlerde zihinsel ve ruhsal nesneler ile dolduruyor. Yani bizim görmemiz gerekenden fazlasını göstermiyor. Durağan görüntülerinde zamanın varlığını hissedersiniz, Dr. Burak Bakır'ın da dediği gibi bir tür "zaman heykeltıraşlığı" görürsünüz. Ayrıca "Tarkovski "zamanı yontmak veya zamana şekil vermek" adını verdiği bir sinema teorisi de geliştirmiştir. Buna göre sinema kendine has özelliği nedeniyle bizim zaman deneyimimizi alıp onu değiştirir. Filmlerinde uzun planlar ve az kesmeler olması nedeniyle seyircilere filmdeki sahneyi gerçek olarak yaşıyormuş hissi bu teorinin uygulanma şeklidir esasında." (emoji.com.tr)

Bergman ise karakterlerini yüze yaptığı yakın planlar ile gösterir. Öyle ki Persona filminde Elisabet ve Alma'nın konuştukları bir sahneyi tekrarlar ve her iki karakterinde yüzünü okumamızı sağlar.

Kurban filminde Bergman, Tarkovsky'e mekan, oyuncu ve görüntü yönetmeni konularında yardımcı olmuştur. Film İsveç'te Bergman'ın Aynanın İçinden'i çektiği yerde çekilmiştir. Bergman'ın tüm filmlerinde görüntü yönetmenliğini üstlenen Tarkovsky'nin de Kurban filminde görüntü yönetmenliğini üstlenen Sven Nykvist'in izlerini özellikle ışıpta ve kadrajlarda görüyoruz.

MANEVİYAT'IN GÖSTERGESİ: İNANÇ VE KURBAN

"Sinema tarihinde Bergman gibi filmlerinde açık ve seçik ifade edilen temalara sahip bir yönetmeni bulmak zordur. Temalar içerisinde merkezi bir yerde bulunan tartışma: "Tanrı var mı, yok mu, anlamsızlık ya da hiçlik"tir. Bergman'ın filmlerinde kadınlar da erkekler gibi hayatın içindedir. Bergman sevgi deneyimlerini psikolojik bir anlayışla aydınlatır. Bergman'ın filmleri adeta 20.yüzyılın kültürünün bir yansıtıcısıdır. Bergman'ın filmlerinde İsveç'in yalnızca şatoları, apartmanları, kasaba ve köylerin evleri görülmez. Aynı zamanda onların sorunları, kaygıları, düşünme biçimleri de görülür." (Gervais 1999: 8-10) "Bergman'ın karakterleri diğerleriyle ilişki kurmakta ve yaşadığı hayata dair bir anlam yüklemekte zorlanan, sevgisizlik ve iletişimsizlik içinde kıvranan insanın yalnızlığını, mutsuzluğunu ve duygusal karmaşasını işler. Bu durum, büyük ölçüde kendi deneyimlerinden, oldukça zor geçen çocukluk ve gençlik yıllarından kaynaklanmaktadır" (Gürmen 2003: 31) Aynanın İçinden filminde diğer karakterler ile ilişki kurmakta zorlanan kişi David'dir. Babasının sevgisizliğini Minus çeker. Karin ile iletişimsizlik yaşayıp yalnızlığa itilen Martin'dir. Tanrı'nın gelmesini kaygıyla bekleyen Karin'dir. Bergman, filmlerinde Tanrı'ya şüpheyle yaklaşır, varsa bile bu tanrı kutsallıktan uzak "örümcek tanrıdır". Örümcek Tanrı kavramını birkaç filminde görürsünüz fakat biz şimdi Aynanın İçinden'i ele alacağız. Kapıdan fırlayan örümcek tanrıyı sadece Karin görüyordur, ve örümcek tanrı karinin içine girmeye çalışır, onu zorlar ve Karin karşı koymaya çalışır. Gelen Tanrı bize huzur vermekten çok uzaktır. Sanki tüm sıkıntıları ve acıları bırakmaya gelmiştir. Karin'in Tanrı uğruna aklını ve zihinsel sağlığını kurban ettiğini söylemek mümkün. David ise yazacağı kitap uğruna sevdiklerini kurban eder. Önce karısı hastayken ölmesini ister ki kitabına odaklanabilsin. Daha sonra yazacak hiç bir şeyi kalmayınca eşindeki hastalığın tekabül ettiği kızı Karin'i yazacak bir süje olarak görmeye başlar.

Tarkovsky ise Bergman'ın sorgulamaya yönelik umutsuzluğunun tam zıttı bir inanışa sahiptir. "Tarkovsky kendisiyle yapılan bir röportajda sanat ile maneviyat arasındaki ilişkiye dair şunları söyler: "Yaradan'dan bağımsız bir sanata asla inanmadım. Tanrısız bir sanata inanmıyorum. Sanatın anlamı yakarmadır. Bu benim yakarışım. Eğer bu dua, bu yakarış, benim filmlerim insanları Tanrı'ya yöneltebilirse ne mutlu bana. Yaşamım esas anlamını bulacak: Hizmet etmek. Ama bunu asla başkalarına empoze etmeye kalkışmayacağım. Hizmet etmek fethetmek demek değildir." Sanat, Tarkovsky için "bir yakarıştır." Ona göre "insan sanat aracılığı ile umudunu dile getirir. Bu umudu dile getirmeyen, manevî temeli olmayan hiçbir şeyin sanatla ilgisi yoktur, bunlar ancak parlak birer entelektüel analiz olabilirler... Sanat bir yakarma, bir dua biçimidir ve insan yalnızca duasıyla yaşar... Bir ikonun önünde çöktüğünüz zaman Tanrı'ya aşkınızı söylemek için tam yerinde kelimeler bulursunuz, ama bu kelimeler gizli, gizemli kalır. Aynı şekilde bir sanatçı, öyküsünü, karakterlerini bulduğu zaman dua-eserini yapar, yaratımında Tanrı'yla hemfikir olur ve tam yerinde sözcükleri bulur. İşte burada sanat bir hediye şeklini alır. Sanat yalnızca bir hediye olduğu zaman hizmet edebilir." [Laurence Cosse, "Les mardis du cinema", France Culture, 7 Ocak 1986, Fransızcadan çeviren: Güven Güner, İstanbul: Eylül 1993. (<http://www.thymos.com.tr/Tarkovsk.html>)]

"Fedakârlık adalet, duygudaşlık, insaf ve sevgi kavramlarıyla ilgilidir. Fedakârlık bir amaç ve ideal uğruna gerçekleştirilmesi arzulanan herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçmedir. Fedakârlık

aynı zamanda dinen övülen bir vasıftır. Tarkovsky filmlerinde ana karakterlerin kendilerini yüce ideallere fedakârca adadıkları ve kendilerini kurban ettikleri görülmektedir. İvan'ın Çocukluğu, Stalker, Nostalghia ve Kurban filmlerinde bu durum açıkça görülebilir.(...)Žižek'in de belirttiği üzere Tarkovsky'nin kahramanları fedakârlığı "ucuz bir dinsel tutuculuğun üstüne çıkararak" ve bu eylemi acıklı ve ciddi büyüklüğünden arındırarak yaparlar." (Žižek, Tarkovski, s. 85.) "Tarkovsky'nin sözünü ettiği fedakârlık, zorlamayla değil ancak gönüllü, kendiliğinden ve doğal olarak yapılan bir hizmet şeklinde gerçekleşebilir." (Tarkovski, Mühürlenmiş Zaman, s. 194.) Kurban filminde nükleer savaşın yarattığı durumdan kurtulmak için DR. Burak Bakır'ın dediği gibi bir "inanç şövalyesi" gerekir. O kişi de Alexander olur. Tanrıyla bir sessizlik sözleşmesi gerçekleştirir. Eğer durum düzelirse sevdiği ve sahip olduğu her şeyden vazgeçecek ve sessizlik yemini edecektir. Otto'nun söylemi üzerine Maria ile birlikte olarak Maria'nın durumu düzelterekğine inanır. Ve öyle de olur Maria, Macbeth'in cadıları gibidir. Her şeyin düzelmesi ise Alexander evini yakarak kurban eder ve bir daha konuşmamak üzere susar. Ayrıca filmde ara ara gösterilen kaza yapmış araba ve koşuşturan insanlar da kıyamet anındaki kurbanlara yorulabilir. "Tarkovsky'nin konuşma ve sessizlik temalarını başka filmlerinde de ama farklı bağlamlarda kullandığı görülmektedir. Andrei Rublev'in yaptığı gibi Kurban'daki Alexander da farklı nedenlerle sessizlik yemini etmiştir. Rublev'in sessizliği hem kendi günahlarına hem de dünyanın geneline karşı bir protesto niteliği taşıırken Alexander'ın sessizliği Tanrı ile olan pazarlığının bir parçası ve bir iman eylemidir. Stalker'ın küçük kızı, Andrei Rublev'deki dilsiz genç kız, Solaris'te Huryy, Ayna'nın belli bir bölümünde Ignat ve Kurban'daki küçük adam da sessizdir. Ayna'nın başındaki 'kekeme', Kurban'daki 'küçük adam' ve Andrei Rublev'in tekrar konuşmaya başlaması ve anlatım becerisine kavuşması umudun bir işareti olarak yorumlanabilir." (Martin, Andrei Tarkovsky, s. 35.)

"Ortaçağda insanlar vebanın yığılmasında yaşıyorlardı, bugünse atom bombasının yığılmasında (...) Kişilerim gülerler, ağlarlar, ulurlar, korkarlar, konuşurlar, cevap verirler, oynarlar, acı çekerler, soru sorarlar. Yığılması Veba'dır, Yargı Günü'dür. Bizim korkumuz başka çeşittendir ama sözcükler aynıdır. Sorunumuz değişmemiştir." (Bergman 1966: Arka Kapak) Bizim dönemimizde ise Veba'nın, atom bombasının yerini Korona Virüsü almıştır. Kim bilir Korona Virüsü geçtiği zaman yerini ne alacaktır.

SONUÇ

"Tarkovsky'ye göre dünya, üç kaide üzerinde durur: Din, felsefe ve sanat. Bu kaideler sembolik bakımdan sonsuzluk düşüncesini gösteren disiplinler olarak insan tarafından geliştirilmiştir. Her üç alan da ulaşılmaz, aşkın veya ilahî olanı insanın kendisi için kavranabilir olan sembollerle ortaya koymaya çalışmaktadır. İnsanlığın keşfettiği en geniş kapsamlı şey budur." (Tarkovski, Zaman Zaman İçinde, s. 17.)

Prof. Dr. Serdar Öztürk'e göre felsefe üç şekilde yapılabilir; konuşmayla, yazıyla, hareket zaman bloklarıyla yani sinemayla. "Sinema felsefesi dediğim felsefe, 'sinema ve felsefe' biçiminde anlaşılmamalıdır. Sinema bir tarafta, felsefe bir tarafta denilmekle ilgili bir durum değildir. Felsefenin yapılma biçimidir. Felsefe, bu konuşmanın başlangıcında söylediğim üç türlü yapılır. Sözlü yapılır, yazılı yapılır, sinematik yapılır. Sinematik yapılan felsefeye sinematik felsefe diyoruz. Peki, sinemanın araçları ne? Hepimiz okuyoruz, sinemanın operasyonları vardır. Sinema sinematik araçlara başvurur. Sinemanın kendi araçları, diğerlerinde olmayan üç aracı vardır: Kamera hareketi, kamera açısı ve kurgu. Peki diyeceksiniz ki, "Hocam, diğerleri ne oldu?". Diğerleri de var; ses var, renk var, bunun dışında senaryo var. Evet bütün bu unsurlar da var ama bunlar diğer sanatlarda da var. Sinema bunları kompoze ediyor. Ama sinemada olup da diğerlerinde olmayan üç tane araç var. Ve sinema ne yapıyor? Bunları kompoze ederek; içinde diyalogları, sesleri, görüntüyü, kamera hareketini, kamera açısını devreye koyarak bize kendi felsefesini kendisi üretiyor. İşte biz buna sinematik felsefe diyoruz. Sinemanın kendisinin yaptığı felsefe. (...) Bazı yönetmenler vardır ki dünyaya dair tasarımları vardır, dünyaya dair yaşam anlayışları vardır. Bazı yönetmenler ciddi okumalar, ciddi tartışmalar yaparlar, ciddi bir entelektüel birikimleri bulunur. Bunlar kendi entelektüel birikimlerini kompozisyonlarına taşırlar. (...) Bazı kaygıları da var, yaşama dair kaygıları var ama aynı zamanda kendisini de gerçekleştirmek istiyor. Kendini gerçekleştirme arzusu." (Bu konuşma, 11 Mayıs 2019 tarihinde Trakya Üniversitesi'nde 2. Yönetmen Filmleri Festivali'nde yapılmıştır. Konuşmanın özgün haline YouTube'da Serdar Öztürk kanalından ulaşabilirsiniz. Konuşmanın deşifresi Aysel Boyacıoğlu tarafından yapılmış, yazı diline uygun olarak düzenlenmiştir.) Bergman ve Tarkovsky gibi...

KAYNAKÇA

* İSVEÇ SİNEMASINDAN BİR AUTEUR: INGMAR BERGMAN VE “YEDİNCİ MÜHÜR”

Aslı Ekici Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

(<https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19015/200735>)

* Kısa Bir Sinema Felsefesi Tarihçesi: R. Arnheim, S. Eisenstein, A. Tarkovsky

Elif NUYAN Dr. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü

(<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kaygi/issue/27489/289108>)

* Tarkovsky Sinemasında Sanat ve Maneviyat İlişkisi: Andrei Rublev Üzerine Bir İnceleme

ÖMER OSMANOĞLU Yrd. Doç. Dr., Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü İstanbul, Türkiye

(<https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/issue/35456/356506>)

* Ingmar Bergman’ı Sinematik Felsefe Açısından Düşünmek

Prof. Dr. Serdar ÖZTÜRK SineFilozofi Dergisi Yayıncısı

(<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sinefilozofi/issue/51164/653464>)

- <https://emoji.com.tr/andrey-tarkovski/>
- <https://www.evrensel.net/haber/122952/dogulu-bir-bilge-tarkovski>
- [https://tr.wikipedia.org/wiki/Haiku#:~:text=Haiku%20\(Japonca%20%E4%BF%B3%E5%8F%A5%2C%20T%C3%BCrk%C3%A7esi%20e%C4%9Flenceli,en%20k%C4%B1sa%20%C5%9Fiiir%20t%C3%BCr%C3%BC%20say%C4%B1%C4%B1r.](https://tr.wikipedia.org/wiki/Haiku#:~:text=Haiku%20(Japonca%20%E4%BF%B3%E5%8F%A5%2C%20T%C3%BCrk%C3%A7esi%20e%C4%9Flenceli,en%20k%C4%B1sa%20%C5%9Fiiir%20t%C3%BCr%C3%BC%20say%C4%B1%C4%B1r.)